

NOTES ON HISTORICAL DEVELOPMENT OF FORMAL-TYPOLOGICAL METHOD IN ARCHAEOLOGY

SVETOZAR STOYANOV

LOGISTIC ENGINEER AND TECHNICIAN "CONSTRUCTION AND ARCHITECTURE"
SECRETARY OF THE BRANCH OF THE NATIONAL INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
WITH MUSEUM IN SHUMEN

BULGARIA

S_V_STOYANOV@ABV.BG

ABSTRACT: THE PRESENTED THEME BRIEFLY AND IN GENERAL TERMS, SUGGESTS THE POSSIBILITY OF PROPOSING THE CONCLUSION THAT THE FORMAL-TYPOLOGICAL METHOD IS ESSENTIAL FOR THE RELATIVE CHRONOLOGY IN ARCHAEOLOGY. THIS IS THE BASIS FOR ITS HISTORICAL DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT.

KEYWORDS: FORMAL-TYPOLOGICAL METHOD, CHRONOLOGY, ARCHAEOLOGY.

Процесът на проучване е базиран на изследователски *подход*. Пристъпва се към определения проблем, чрез съвкупност от дейности и анализ, за прилагане на съответен *метод* (или няколко метода) за постигане на целта. Това е начин за теоретическо изследване и за практическо приложение на нещо, чрез систематизиран набор от дейности, за постигане на определената цел [2, с. 449, с. 661; 3, с. 494; 8, с. 459-460; 10, с. 529].

Сред обичайните методи в археологическите изследвания съществено място заема *формално-типологическият метод*. Той е съществен инструмент за изясняване на относителна хронология [1, с. 8].

Формално-типологическият метод се свързва с името на шведския археолог Оскар Монтелиус (1843 – 1921). През 1884 г. в Стокхолм (Швеция) той обнародва на шведски език своята теоретична постановка в научната публикация „*Den förhistoriska fornforskarens metod och material*” („*Метод и материали на праисторическата археология*”). По повод на тази разработка, през същата 1884 г. датският археолог Софус Мюлер (1846 – 1934) публикува на датски език в Копенхаген (Дания) съчинението си „*Mindre Bidrag til den forhistoriske Arhaeologis Methode*” („*За малкия принос към методите на праисторическата археология*”). Независимо от отправените критики към Монтелиус, в своето произведение Мюлер признава и потвърждава концепцията му, като същевременно за пръв път употребява и въвежда в обращение термина *формално-типологически метод* [4, с. 28; 5; 7, с. 26-27; 13; 15].

През 1885 г. в Стокхолм на шведски език (с резюме на френски език) е издаден трудът на Монтелиус „*Om tidsbestämning inom bronsåldern med särskildt afseende på Skandinavien*” („*За хронологичните граници на бронзовата епоха по отношение на Скандинавия*”). Тук той представя и доказва приложимостта на формално-типологическия метод [5; 14].

Статията „*Vom Wesen der Typologie*” („*Върху естеството на типологията*”) на немския археолог Густав Швантес (1881 – 1960) изразява възхищението му по отношение на формално-типологическия метод. Публикувана е на немски език в

Ноймюнстер (Германия) през 1952 г., а в свое изказване Швантес определя метода като „Едно от най-големите постижения в нашата област” [5; 16, с. 1].

Датският археолог Оле Клинтд-Йенсен (1918 – 1980) нарича Монтелиус гений във връзка с теоретичната концепция за предложения метод и доказването на неговата приложимост. Същественото значение за археологията и подкрепата са отразени в произведението „*A History of Scandinavian Archaeology*” („История на скандинавската археология”). Клинтд-Йенсен го отпечатва през 1975 г. в Лондон (Великобритания) на английски език [5; 9, с. 101; 11, с. 46-87, с. 97-115, с. 125-133, с. 136].

В края на 60-те и началото на 70-те години на ХХ в. датският археолог Матс Малмер (1921 – 2007) усъвършенства метода, представен от Монтелиус, като разглежда отделните артефакти в затворени комплекси. Това е отразено в издаденото през 1962 г. на немски език значително научно съчинение „*Jungneolitische Studien*” („Праисторически изследвания”). За този си труд Малмер е удостоен с докторска степен. В това произведение авторът подкрепя своя предшественик и се възхищава от способността му да изгражда формално-типологически групи и да открива сходства [5; 6; 7, с. 27; 12, с. 50].

Най-общо същността на формално-типологическия метод се състои в класификация и групиране в съответна поредност на археологическите паметници – по материал, форма и предназначение. След съответно групиране се преминава към хронологическо разполагане на предметите. Следва съпоставяне на типове от различни групи по принципа на синхронизма, т.е. по своята едновременност. Установява се главно при съвместното им намиране в процеса на разкопки. По този начин се фиксират нови редове, нови серии от паметници. Те са различни по форма и предназначение, принадлежат на различни типологически групи, но са свързани с общия признак на техния синхронизъм или съвременност [4, с. 28-30].

Формално-типологическият метод разкрива съществени възможности за датиране на паметници от колективни находки. Достатъчно е в такава находка да се открие един предмет от даден определен хронологически тип, което да е база за абсолютно или относително датиране на цялата находка. Значителната роля на формално-типологическият метод в археологията е предпоставка за разработване и на други различни схеми на класификация [4, с. 30].

Представената тематика, накратко и в най-общ план, предполага възможността да бъде предложен извода, че формално-типологическият метод е от съществено значение за относителната хронология в археологията. Това е основание за неговото историческо развитие и усъвършенстване.

REFERENCES

1. **Aleksandrova, S., 2013:** Tipologiya i hronologiya na keramikata izrabotena na raka ot rimskiya i rannovizantiyskiya period (I – VI v.) na teritoriyata na Balgariya., (Disertacii, Tom 7), S.
2. **Andreychin, L., Georgiev, L., Ilchev, St., Kostov, N., Lekov, Iv., Stoykov, St., Todorov, Cv., 1994:** Balgarki talkoven rechnik. Chetvarto izdanie. Dopalнено i preraboteno ot Dimitar Popov., S.
3. **Balevski, A. i dr., 1974:** Enciklopediya „A-Ya”. Otgovoren redaktor Vladimir Iv. Georgiev., S.

4. **Dimitrov, D., 1958:** Uvod v arheologiyata., S.
5. **Kleyn, L., 2005:** Istoriya arheologicheskoy mysli. Kurs lekciy. Chasty 1., S.-Pb.
6. **Kleyn, L., 2005:** Istoriya arheologicheskoy mysli. Kurs lekciy. Chasty 2., S.-Pb.
7. **Kolpakov, E., (otv.red.), 2013:** Klassifikaciya v arheologii., S.-Pb.
8. **Milev, Al., Nikolov, B., Bratkov, Y., 1978:** Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik. Chetvarto preraboteno i dopalнено izdanie. S predgovor kam parvoto izdanie ot akad. Vladimir Georgiev., S.
9. **Salminen, T., 2007:** Finskie arheologi v Rossii i Sibiri v 1870-1935 gody., S: Nauchnyy zhurnal "Arheologiya, etnografiya i antropologiya Evrazii", Vyp. №1 (29), 100-110.
10. **Filipova-Bayrova, M., Boyadzhiev, S., Mashalova, El., Kostov, K., 1982:** Rechnik na chuzhdite dumi v balgarskiya ezik. Otvovoren redaktor St. Ilchev., S.
11. **Klindt-Jensen, O., 1975:** A History of Scandinavian Archaeology., L.
12. **Malmer, M., 1962:** Jungneolitische Studien. (Acta Archaeologica Lundensia, Ser. in 8, No. 2)., B. – L.
13. **Montelius, O., 1884:** Den förhistoriska fornforskarens metod och material., S.
14. **Montelius, O., 1885:** Om tidsbestämning inom bronsåldern med särskildt afseende på Skandinavien., S.
15. **Müller, S., 1884:** Mindre Bidrag til den forhistoriske Arhaeologis Methode., In: Arbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, K., 1884, 161-216.
16. **Schwantes, G., 1952:** Vom Wesen der Typologie., In: Zeitschrift „Offa”, N., No. 10, 1-9.